

ALp2164

Lietuvos
Nacionalinė
M. Mažvydo
biblioteka29-35
Nr. 1-28, 36, 38-48, 44-47
N= 1-47. Fr. Nr. 37

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1992 m. sausio mėn. 4 d. / January 4, 1992 Nr. 2(1)

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Istoriniai sukrėtimai ir mes

Atgavome neseniai nepriklausomybę didelio pasaulinio įvykio, sukrėtimo proga. To neturėtume pamiršti. Dideli įvykiai turi teigiamą, kartais neigiamą įtaką mūsų valstybiškumui, ir gal todėl visuomet turėtume būti pasiruošę netikėtumams. Nebent šį kartą jau ilgesniam laikui būsime pakankamai stiprūs ir istorija bus mums palanki.

Istorija tačiau yra nepaklusni, ciniška visų nepasirengusių atžvilgiu, net negailestinga. Užtenka pažvelgti bent į praėjusius dvejus šimtus metų, ir matysime, kaip istorija banguoja, turi savo ritmą ir kaip didelės, o ypač mažos valstybės yra keliamos, stumiamos ir nešamos ant įvairaus dydžio bangų be sustojimo. Mums nuo jų net apsidrausti ne visada įmanoma. Ne visos jos mums paliedavo, nes kai kurios vykdavo toliau nuo mūsų. Bet kas dešimt, dvidešimt penkerius metus vis kas nors istorijoje iš pagrindų pasikeisdavo.

Neramumai Europoje po 1789 metų Prancūzų revoliucijos tęsėsi 26 metus, iškovoje Napoleono užtarimo. Po Vienos kongreso 1815 metais atrodė, kad ilgai bus ramu, tačiau praėjo vos penkiolika metų ir žlugo gudraus austro Meternich'o, monarchų gynėjo, era, o Lenkija ir Lietuva ta proga mėgino sukilti prieš Rusijos monarchą, bet niekas nepadarė.

Vos po aštuoniolikos metų (1848) — štai kita revoliucija Prancūzijoje, pasodinus į sostą imperatorių 23-iams metams. Jo valdymo metais sujudo prislegę tautų sukilimai — revoliucionieriai Italijoje ir Austro-Vengrijoje. Ir pas mus įvyko nepasisekęs sukilimas prieš Rusijos carą, kurio metu Prancūzijos imperatorius nepadarė.

Po baisaus 1871 metų karo tarp Prancūzijos ir Vokietijos atėjo 43 metus trukęs ramesnis laikotarpis. Tikėjimės, kad toks mūsų laikas dabar. Bet matyti, kad šiame šimtmečiu buvo daug blo-

giau negu praėjusiame. Tarp karų buvo vos dešimtys, dvidešimt metų kiek ramesni laikotarpiai. Atgavome nepriklausomybę, dideli karai biagiants, per kitą karą į praradome penkiasdešimčiai metų. Ir nors vyko Korėjos, Vietnamo ir Irako sukrėtimai, jie mums nė kiek negelbėjo. Tik demokratėjimas Sovietų Sąjungoje sužadino viltį, paskelbė nepriklausomybę, o nepavykęs samoklas Maskvoje atvėrė į ją plačiau duris.

Kodėl neramumai ir karai vyksta? Tai niekad nebus visiškai aišku. Sakoma, kad dėl ekonominių priežasčių, dėl santvarkų bei ideologijų apkaitos (demokratijos, nacionalizmo), įžeistos garbės, revanšo troškimo, avantiūrizmo. O gal ir dėl to, kad silpnas sustiprėja ir nebeišitenka savo siaurame kailyje, ieško „Lebensraum'o"? Net ir susilpnėjus, kaip buvo 1871 metais Prancūzijoje, buvo norima „atsigauti", netektas žemės, mažas kaimyninės valstybės (Belgija, Liuksemburga) vėl sau pasiglemžti. Panašiai, kaip ir Sovietų Sąjunga mus buvo prisijungusi 1940 metais, tik dabar vėl neteko.

Ką atneš rytojais? Viena aišku — istorijos bangos neapims. Ar mūsų vėl kada nors, sakykim, po 25 metų ar ilgiau, nepalies? Kaip tam pasiruošti? Kiek įmanoma tai padaryti?

Dabar būtų geras laikas apie tai pagalvoti mūsų įvairių sričių žinovams: kokios rūšies pasyvios ar aktyvios rezistencijos reikės? Kokios santarvės, kaimyninių valstybių išsirikavimo, sutarčių ir ryžto mums būti pasiruošusiems, drauge net ir gintis, reikėtų? Kad būtų galima užbėgti iš anksto už akių ateinančiams sukrėtimams. Ir pasimokyti iš praeities klaidų, nors ciniška istorija su savo įprasta šypsenėle nuo to mus ir atkalbinėtų.

Petras Melnikas

Išeivija nepriklausomos Lietuvos šviesoje

VACLOVAS KLEIZA

Norėčiau su jumis pasidalyti viena kita mintimi, kurios iškyla šiandien, žvelgiant į pasikeitusią mūsų tautos valstybinę padėtį ir tolimesnę išeivijos ateitį. Kalbėti apie naują išeivijos rolę dar yra per anksti, nes padėtis Lietuvoje dar nėra tiek pakankamai nusistovėjusi ir susikristalizavusi, kad galėtume pilnai įžvelgti ir savo vaidmenį tolimesniame jos gyvenime.

Kažkas yra pasakęs, kad politikoje įvykiai dedasi arba labai lėtai, arba labai greitai. Lietuvai jie nuo 1940 metų ligi 1991 metų dėjosi labai lėtai, o po šių metų rugpjūčio 21-os — nepaprastai greitai. Nuostabių — iš laiko perspektyvos — būdu lietuvių tautai sugrąžinta jai teisėtai priklausanti istorinė atsakomybė būti tikra Lietuvos valstybės šeimininke. Jei sutiksime, kad tauta sudaro visi jos nariai, nesvarbu, kur jie bebūtų, tai tuomet dalis tos atsakomybės tenka ir išeivijai, nors jina pačioje Lietuvos valstybės geografinėse ribose ir negyvena.

„Kiekvienas pasikeitimas mums turi ir liūdną pusę, nes turime atsisąžinti dalies savęs: turime mirti vienos rūšies gyvenimui ir gimti — kitos", rašė Anatole France. Kiekvienas didesnis pasikeitimas žmogaus gyvenime sukelia įvairius jausmus bei nusiteikimus, kurie dažnai nuspalvina jo galvosą bei jo elgseną. Lietuvai atgavus pilnutinę nepriklausomybę, pirmieji mūsų jausmai reiškėsi džiaugsmu, euforija, entuziazmu. Juk buvo pasiekta tai, ko troškome, dėl ko gyvenome ir kovojome ištisą penkiasdešimt metų. Todėl džiaugsmui ir euforijai buvo pagrindo, ir tai buvo visai normalu.

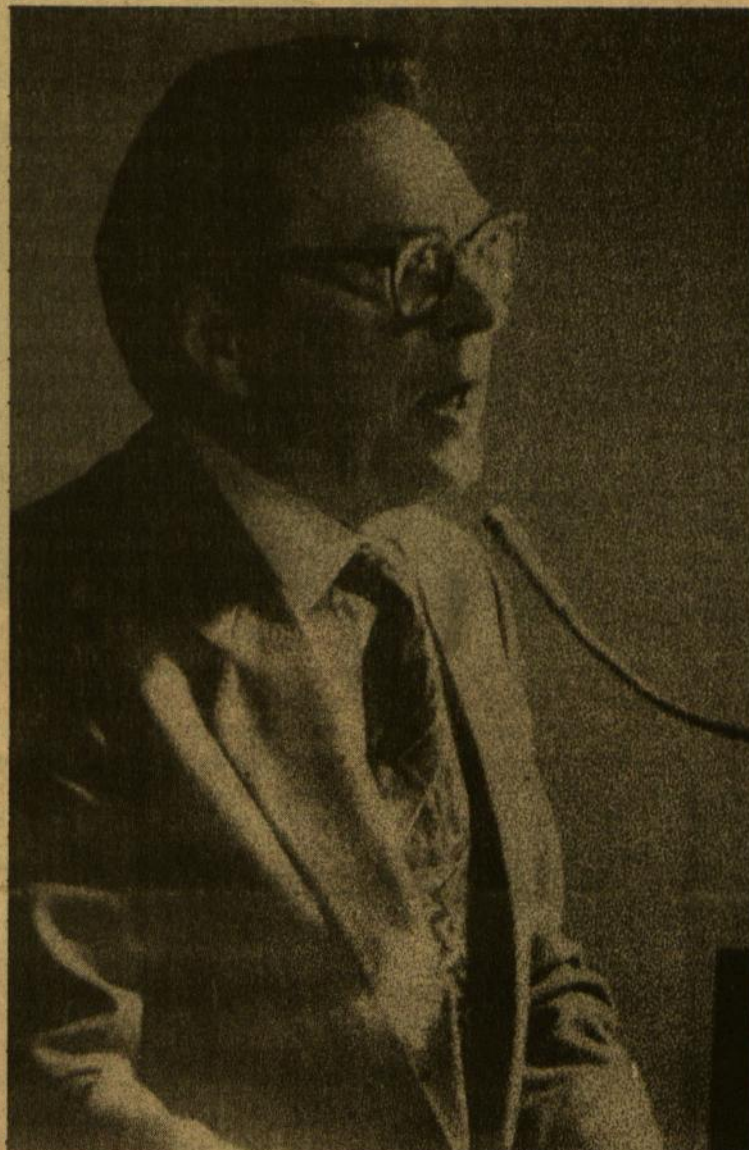
Bet greitai visa tai pradėjo keis-

tis, kai atsimušėme į kietą gyvenimo tikrovę. Pradėjome pamatyti, kad politinis nepriklausomybės pasiekimas buvo tik pirmasis, ir gal ne pats sunkiausias, žingsnis į pilnutinę laisvę ir valstybinį atsakomumą. Be to, nemažai jis parėjo ne vien tik nuo mūsų pačių, bet ir nuo susiklosčiusių tarptautinių įvykių.

Penkiasdešimt metų viena nuo kitos atskirtos tautos dalys pradėjo artimiau bendrauti. Pajutome, jog tarp mūsų daug panašumų, bet laiko dulkės slėpė ir nemažai skirtumų. Noriu trumpai priminti tik du momentus, kurie nuspalvina mūsų ryšius su Lietuva. Pirmasis: per visą okupacijos laikotarpį, o ypač pastaraisiais keleriais metais išeivija į tėvynę žiūrėjo su pasididžiavimu ir didele viltimi, nes matėme, kaip ištvermingai ir pasišventusiai buvo žengiami į valstybinę laisvę. Kitaip sakant, išeivija Lietuvą buvo suidealinusi, ją nuspalvinusi labai šviesiom spalvomis. Ir ji to buvo verta, nes vieningai siekė tikslo ir laimėjo.

Šiandien, būkime atviri, kai kuriais mūsų tautiečiais ir kai kuriais reiškiniais Lietuvoje esame nusivylę, jų pilnai nesuprantame, ir jie mums kelia rūpestį. Neabejoju, jog kai kuriais atvejais apie išeiviją panašiai galvoja ir lietuviai tėvynėje. Ir tai turbūt daugiausia kyla iš to, kad vieni kitus per mažai pažįstame, per mažai suprantame, ir vieni iš kitų per daug tikimės. Viliuosi, jog tie skirtumai sumažės ir sušvelnės, kai gyvenimas sunormalės, ir kai vieni kitus geriau ir arčiau pažinsime.

Antrasis momentas: dabartinis mūsų gyvenimas pasižymi skubotumu. Kad Lietuvoje skubama atstatyti politinį, ekonominį, kultūrinį ir dvasinį gyvenimą, tai suprantama ir natūralu. Bet čia mums skubėti nėra būtina, nes skubėdami galime padaryti klaidų, kurias vėliau bus sunku at-

Lietuvos konsulas Chicago'je Vaclovas Kleiza skaito čia spausdinamą paskaitą Ateities savaitgalio programoje 1991 m. lapkričio 16 d. Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre, Chicago'je.

Jono Kuprio nuotrauka

taisyti. Apie tai dar užsiminsime vėliau.

Šiuo metu daug kalbame apie paramą ir talką Lietuvai. Tai sakydami, dažniausiai mintyje turime ekonominę ir materialinę paramą. Neneigsime, kad ji reikalinga ir būtina. Tačiau čia gal ir teisinga Juozo Ambrazevičiaus pastaba, kad „lietuvių nelaimė tebėra ta, kad jie praktiniame gyvenime arba veikia visai be plano, arba amžinai tik planuoja". Panašių tendencijų matyti ir mūsų gyvenime. Tačiau apie Lietuvos ekonomiją ir mūsų ekonominę paramą Lietuvai tegul kalba tos srities specialistai.

Bet ar nelabiau svarbi yra moralinė ir idejinė parama tai tautos daliai, kurios charakterį ir žmogiškųjų vertybių sampratą sužalojo ilgi okupacijos metai? Ar ne čia turėtume dėti didesnes pastangas, nes mums turi rūpėti atstatyti ne tik Lietuvos kūną, bet ir jos dvasią. Žinome, jog Lietuvoje pasireiškia tokios neigrovės, kaip stoka pagarbos ir mandagumo žmogaus žmogui, pavadas, netiesia, šiurkštumas santykiuose. Tai piktžolės, kurias pasėjo ir sistematingai ugdė okupacinis režimas. Tauta dėl to nėra kalta, tačiau dalis jos yra to paveikta. Čia išeivijai tenka nelengvas uždavinys padėti visai tautai sugrįžti į krikščioniškąjį Vakarų pasaulį. Antra vertus, mūsų pagalba reikalinga sustabdyti tas neigiamas Vakarų pseudokultūros apraiškas, kurios jau šuoliais pradeda veržtis į Lietuvą. Išeivija turėtų atsiriboti nuo šios menkavertės kultūros platinimo bei skleidimo Lietuvoje. Tautai reikia padėti išlaikyti mūsų kultūrinės ir moralinės vertybės, kad ateities kartos galėtų bręsti ir

das yra tikslus? Ar šiandien yra tikslu centrai Lemont, Illinois, vadinti Pasaulio lietuvių centru, kai, logiškai žiūrint, pasaulio lietuvių centras turėtų būti Vilniuje, mūsų sostinėje? Gal tinkamiau būtų jį pavadinti Išeivijos lietuvių centru, jei ir į tokį būtų galima pretenduoti? Panašiai teks persvarstyti ir kitų mūsų „pasaulinių" organizacijų bei institucijų pavadinimus ir struktūras.

Tenka pripažinti, kad Vyriausias Lietuvos išlaisvinimo komitetas pirmasis objektyviai įvertino savo padėtį ir, pasiekęs tikslą, nutarė savo veiklą sustabdyti. Panašiai turės pagalvoti ir kai kurios kitos mūsų organizacijos bei institucijos. Antra vertus, turime suprasti, kad lietuvių išlaikymas ir mūsų išlikimas lietuvišiais čia ir toliau lieka vienu iš pagrindinių mūsų egzistencijos tikslų. Išeivija buvo, ji yra ir ji turi išlikti ateityje, nes Lietuvai visuomet reikės stiprios išeivijos. Šioje vietoje tektų sutikti su Romualdu Ozolu, kuris jau prieš keletą metų rašė:

Svarbu, kad išeivija neprarastų savo misijos Lietuvos atžvilgiu suvokimo. Išeiviai tikėjo ir tiki, kad jie gali ir turi mums padėti siekti laisvės ir nepriklausomybės. Tačiau mūsų laisvėjimas gali sukelti iliuziją, kad jų misija jau atlikta. Taip, Lietuvos likimas sprendžiasi pačioje Lietuvoje. Tačiau ši vienintelė žemė, kur Lietuva gali būti, yra tokioje vietoje, kur jai ir toliau grės nuolatinis pavojus. Tegul mūsų išeivija būna kupina šito jausmo ir noro saugoti, kiek pajėgs, šią Žemę, netgi tada, kai ji taps nepriklausoma.

O šiandien jau yra nepriklausoma. Kol Lietuva buvo okupuota, jautėme pareigą ir reikalą kurti ir daryti visa tai, ko tuomet negalėjo daryti Lietuva. Tai ne vienam iš mūsų buvo pagrindinis gyvenimo akstinas ir motyvacija. Šiandien yra pavojus, kad kūrybinis momentas ir procesas pas mus gali susilpnėti. Aišku, jis natūraliai mažės, jei išeivija mažės ir nepasipildys naujomis jėgomis. Tačiau privalome ir toliau skatinti bei puoselėti mūsų kultūrinį gyvenimą. Šiuo metu, atrodo, išgyvename krizę, nes kultūrinė stagnacija aiškiai yra palietusi mus. Tai įvyko turbūt dėl to, kad mūsų kultūrinės jėgos ir ištekliai mažėja ir kad iš Lietuvos atplaukianti kultūrininkų banga stipriai užliejo mūsų krantus. Mūsų organizuota kultūrinė veikla turėtų eiti dviem kryptimis: 1) skatinti ir remti kūrybinį procesą visomis jo formomis pačioje išeivijoje ir 2) sudaryti sąlygas atkleisti Lietuvos kūrybinius lobius šio krašto visuomenei. Atėjo laikas užbaigti koncertų, parodų ir pavienių menininkų iš Lietuvos pasirodymus mūsų salėse ir mūsų aplinkoje. Mūsų uždavinys — išvesti geriausią Lietuvos menines pajėgas į šio krašto koncertų sales ir meno galerijas.

Kaip minėjau, skubotumas yra dabartinio mūsų gyvenimo požymis. Tačiau mums čia skubėti nėra ypatingo reikalo. Čia mintyje turiu kai kur pasirodantį didelį užsidegimą visas kultūrinės ver-

(Nukelta į 2 psl.)

Kraujo kainos neleiskime
užmiršti

Naujųjų metų dieną MacNeill-Lehrer Newshour programos užsklandinei daliai buvo pakviesti šeši įvairūs Amerikos spaudoje ir televizijoje besireiškiantys apžvalgininkai ir viešojo gyvenimo komentatoriai — jiems uždavinys: pažvelgti į 1991-uosius metus ir išskirti bei aptarti reikšmingiausius jų įvykius. Po to, kai visi pokalbio dalyviai atliko „lūpinį patarnavimą" Sovietų Sąjungos žlugimui, kaip istorinio matmens įvykiui, kaip ir reikėjo tikėtis, jie tuoj pat

susitelkė ties tikrai reikšmingom praėjusių metų Amerikos gyvenimo apraiškom: moterų ir vyrų reliatyvia padėtim kariuomenėje, darbovietėje, gatvėje, Clarence Thomas ir Anita Hill melodrama JAV senate, Willie Smith teismu Floridoje... Tik pats paskutinis Robin MacNeill savo pašnekovams iškeltas klausimas buvo kiek idomesnis: kokie trys įvykiai pernai kiekvieną iš jūsų asmeniškai giliausiai palietė? Programos dalyvis Clarence Page šitaip

(Nukelta į 2 psl.)

Sausio tryliktoji Vilniuje

Rudeninė dailės paroda New York'e

PAULIUS JURKUS

Kai Chicago'je nuolat vyksta dailės parodos, tai kitur jau būna retenybė. Dabar sunku parodą surengti net New York'e: sumažėjo dėmesys dalei, trūksta darbo jėgos ir pavargo patys dailininkai.

New York'e buvo tradicija, kad vasario mėnesį Lietuvos Bendruomenės apygardos valdyba surengia dailės parodą Lietuvos nepriklausomybės šventei pagerbti. Tokių parodų buvo surengta net 18. Dabartinė LB New York'o apygardos valdyba yra įtraukta į būtiną plačią visuomeninę veiklą, tai nebeturi entuziazmo dailės parodas rengti. Paragino parodas rengti pačius dailininkus.

New York'e veikia New York'o lietuvių dailininkų sąjunga. Ji įkurta 1953 metais, surengė bene tris parodas. Šiaip rengė uždarus susirinkimus ir pobūvėlius. Dabar surengė ketvirtą parodą. Naujas sąjungos pirmininkas yra dailininkas Juozas Bagdonas. Jis ir prisiminė Lietuvoje rengtas dideles rudenines dailės parodas. Taip ir surengta rudeninė dailės paroda praėjusių metų spalio 12-13 dienomis Kultūros židinio didžiojoje salėje. Jos rengėjas ir buvo New York'o lietuvių dailininkų sąjunga.

Paroda buvo atidaryta spalio 12 dienos vakarą. Atidarė sąjungos pirmininkas Juozas Bagdonas. Paulius Jurgus apibūdino sąjungos ir kitas čia rengtas parodas, jų prasmę o parodą atidarė Lietuvos Užsienio reikalų viceministras Gediminas Šerkšnys.

Parodoje dalyvavo 25 dailininkai, išstatyta buvo 59 darbai — tapyba, grafika, skulptūra. Dauguma dailininkų jau žinomi iš kitų parodų, bet buvo keletas, kurie dalyvavo pirmą kartą. Buvo prašyta po tris darbus iš kiekvieno dailininko. Keletas išstatė po du, darbus, pora — po keturis darbus.

Parodos dalyviai

Parodoje dalyvavo: Juozas Bagdonas — abstraktaus meno puoselėtojas; Narūnas Bukauskas, New York'e baigęs Cooper Union mokyklą, išstatė patį moderniausią darbą parodoje — pakabintą prie lubų tapybinį darbą, kuris yra kaip skulptūra — trijų dimensijų, matomas ir jo vidus;

Joana Blažytė-Levitt, trečios kartos Amerikos lietuvaite, dalyvavo pirmą kartą, jos trys grafikos darbai graviūrine, technika skoningai ir švariai atlikti;

Rima Bružienė, dalyvavusi antrą kartą — impresionistė simbolistė su primitivizmo prie maiša;

Albinas Elskus, vitražų meistras, tokiose parodose išstato elegantiškai atliktus studijinius piešinius;

Vytautas Ignas, grafikas, išstatė lietuviškos nuotaikos, gausiai ornamentuotus tris savo darbus;

Parodą atidarant kalba Lietuvos Užsienio reikalų viceministras Gediminas Šerkšnys, už jo Paulius Jurgus ir New York'o Lietuvių dailininkų sąjungos pirmininkas dailininkas Juozas Bagdonas.

Parodos vaizdas — centre Narūno Bukausko „Kompozicija“ (aliejus).

Rudeninės dailės parodos New York'e atidarymas Kultūros židinyje.

Vytauto Maželio nuotraukos

Vytautas K. Jonynas grafikas, vitražistas, išstatė dvi pusiau modernias skulptūras;

Paulius Jurgus parodė du impresionistinės nuotaikos gamtovaizdžius;

Elena Kepalaitė, skulptorė, tapytoja, ilgą laiką dirbo su bronzą, dabar ji parodai davė dvi aliuminio skulptūras;

Vida Kristolaitytė, tempera-

mentingą tapytoja, mėgsta gam-

tovaizdžius, pabrėžiančius ekspresionizmą, bet atliekamus gana šikiciniu būdu;

Giedrė Montvilienė, tapytoja, ilgai dirbo spalvotais pieštukais, dabar grįžo prie aliejinės tapybos ir išstatė du monumentalius simbolinius paveikslus „Americana“ ir „Maya likimas“ — šie paveikslai labiausiai ir patraukė visu dėmesį.

Nijolė Macelytė išaugo šiose

parodose ir dabar jau pristato kaip dailininkė su mostu, su nuotaika, dinamika — parodoje buvo puikūs impresionistiniai, iš gamtos išauginti pusiau abstraktiniai jos darbai;

Algimantas Ragus, iš Lietuvos atvykęs ir čia apsigyvenęs jaunas dailininkas, kuria abstraktinius niūrios nuotaikos paveikslus;

Agis Šalpuskas, jau dalyvavęs parodose anksčiau, impresionistinis tapytojas, šį kartą pamėgino ir medžio skulptūrą;

Clara Šviedrienė, dalyvavusi parodoje pirmą kartą — simpatinga ir kultūringa dailininkė su abstrakbine nuotaika;

Zenonas Ūselis tęsia savo stiliumi pastelinių menų simbolistinio, impresionistinio pobūdžio;

Julius Valiūnas, jaunas dailininkas, dar ieško savęs, tačiau jo piešinys „Paukštis“ įspūdingas ir dinamiškas;

Viktoras Vizgirda šiuo metu serga, bet jam pagerbti, buvo išstatyti trys jo gamtovaizdžiai; Kęstučio Zapkaus, gyvenan-

čio New York'e, bet į parodas buvo sunkiai pakviečiamas, Vidai Kristolaitytei tarpininkaujant, šį kartą buvo išstatytas vienas nedidelis darbas;

Vladas Žilius, tapytojas, gyvenęs New Yorko artume, bet kuriam sunku į parodą savo didelio formato kūrinius atvežti, dabar surado savo studijoje vieną kurį jo mašina pavežė. Jis — abstraktaus meno kūrėjas, spalvingas, labai švorių linijų;

Marija Žukauskienė, daugelio parodų dalyvė, impresionistė, gamtos mėgėja, davė tris gamtovaizdžius;

Petras Vaškys iš Philadelphiajos pristatė tris didokas dekoratyvines vazas, skirtas laikyti kieme;

Dar buvo parodoje nekataloguoti darbai: Teodoros Každailienės aliejinis gamtovaizdis ir jos dukros Agnės Každailytės trys akvareliniai — pasteliniai Vilniaus vaizdai, atlikti elegantiškai ir švariai.

Paroda truko tik dvi dienas. Ją aplankė maždaug šimtas žmonių. Publikos dėmesys mažokas savam menui. Dėkui New York'o lietuvių dailininkų sąjungai, kuri surengė šią rudeninę parodą. Tai tikra dovana visiems meno mėgėjams, nes kiekviena paroda žmogų praturtina ir ji pakelia. Tegu būna čia daugiau tokių parodų!

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 3 psl.)

Rutgers universiteto, New Jersey, studentų laikraštyje įdėtas skelbimas, raginantis studentus jungtis į judėjimą, pasiryžusį parodyti, kad niekada žydų tautos naikinimas, vykdytas vokiečių, neįvyko...) Ar nėra tam tikro panašumo i dabar vykstančias Sovietų Sąjungos ir komunizmo baigmės analizes, kurios sąmoningai išsiverčia be Lietuvos vaidmesn ir sudėtų aukų paminėjimo, tik vykdomos, deja, ne „lunatikų spurgų“, kaip tie, kurie užsibrėžę paneigti holokostą, bet labai rimtų politikų, istorikų, sovietologų?

Iš Sovietų Sąjungos galo istorijos nevalia ištrinti sausio tryliktosios Vilniuje, nei Medininku, nei Rygos, nei Tbilisi, nei Baku. Bet tuo rūpintis turime mes patys, nes nestinga ir labai svarių balsų, svarstančių ir analizuojančių Sovietų Sąjungos griūtį, kuriems patogiau būtų mūsų ir kitų tautų užmokėtos kraujo kainos, kad tai įvyktų, neminėti. Jeigu mes patys per pirmąsias Sausio tryliktosios metines prišto nepakelsime ją priminti žmonių savo aplinkoje, galimas daiktas už poros savaitių liksime tik su kartėliu širdyse ir dar vienu mums daromos nuoskaudos jausmu.

Aukščiau šioje „Kertinėje paraštėje“ Petras Melnikas klausia: kaip turime ruoštais galimiesiems ateityje pavojams mūsų tėvynei? Vienas siūlymas dabartiniam bendram išeivijos projektui būtų: Lietuvos vaidmesnį ir lietuvių sudėtas kruvinas aukas dabar linksniuojamam „taikingam“ Sovietų Sąjungos iširimui stengtis įbrėžti į aplinkinio pasaulio sąmonę (sekant žydų bendruomenės pavyzdžiu) — kokiais tik įmanomais būdais, o apie juos turėtumėme visi pagalvoti. Tuo tarpu kuklus konkretus pasiūlymas sausio mėnesio pradžiai būtų šis *Chicago Tribune* Naujų metų dienos laidoje (trečiadienio, 1992 m. sausio 1 d.) buvo viena iš retų medijų, kuri Sausio tryliktosios Vilniuje, žvelgiant į 1991-uosius metus, neužmiršo. Specialioje laikraščio dalyje „1191 — the Year in Pictures“ įdėta spalvota aukų

Vida Kristolaitytė

Miško pievelės
Triptiko dalis (aliejus)

Vilniuje traiškančio tanko nuotrauka (ji šio priedo numerio pirmajame puslapyje perspausdinta iš JAV LB išleisto albumo *The Gift of Vilnius*). Ateinančią savaitę galėtumėme bandyti *Chicago Tribune* užpildyti laiškais — Sausio tryliktosios metų progą. Metų pradžios Vilniaus žudynės galime susieti įvairiais būdais su didžiaisiais metų pabaigos įvykiais — Sovietų Sąjungos užsidarymu, dvylikos buvusių jos respublikų nepriklausomybe, Gorbačiovo atsistatydinimu. Laiškus laikraščių redakcijoms rašant visada yra prarastų juos pateikti kaip reakciją, apmąstytą atolių ir laikraščio kurį nors ankstesnį turinį — šiuo atveju tam pasitarnautu *Chicago Tribune* įdėta aukščiau minima nuotrauka. Laiškų pradžios galėtų skambėti įvairiškai: pavyzdžiui, „Tikrai įvertinu jūsų išvalgumą ir jūsų dėmesį Sausio tryliktajai Vilniuje, atrenkant vaizdus, kurie esmiškai ženklino 1991-uosius, ypač kai šiuo metu mes minime tragišką, bet didvyrišką lietuvių auką už laisvę...“; „Esu nuliūdęs (nusivylęs) pasipiktinęs, kad tik tiek dėmesio teskyrėte — viena nuotrauka! — įvykiui ir kraštui bei tautai, be kurios herojiškų pastangų Sovietų Sąjunga gal ir dabar dar begyvuotų, tiskliau sakant, dar neribotą laiką be tikslo moerdėtų...“; Ko verti jūsų komentatorių išsivardinkime tuos, kuriuos per praėjusias porą savaičių skaitėme) panegirika laisvę ir demokratiją Sovietų Sąjungai atnešusiam Gorbačioviui, kai jūsų spausdinama nuotrauka — Sausio tryliktoji Vilniuje — siaubingai liudija ką nors visiškai priešingo...“ Tačiau ir malonių, ir nepasitenkinusių laiškų turinys būtų vienas: Sausio tryliktoji yra neužmirštama data Sovietų Sąjungos griūties sagoje. Laiškus *Chicago Tribune* adresuoti: Voice of the people, *Chicago Tribune*, 435 N. Michigan Ave., Chicago IL 60611-4041. Reikia pridėti savo vardą ir pavardę, adresą ir telefono numerį. Be abejo, kuo trumpesnis laiškas, tuo mažiau jis bus reikalingas redakcijos pataisui ir trumpinimo, kad tilptų į laiškų skiltį.

Daugelis iš mūsų trejus metus įstengė atsidėti laiškų rašymui — JAV vyriausybės pareigūnams, mūsų rinktiems atstovams, krašto ir savo miesto laikraščiams, telefonavimui radijo ir TV

programoms Lietuvos nepriklausomybės reikalui. Neretam tai buvo tapę kasdieniniu darbu ir pareiga. Nebuvo tai veltui — mes visi prisidėjome, kad ne tik JAV, bet ir pasaulyje susikūrė įsitikimas, jog yra JAV Kongrese „a strong Baltic lobby“ (pirmasis tai pabrėžė Londono *The Economist* dar 1991 metų pradžioje, po to ir Amerikos spauda; tai palietė net ir Bush'o administraciją — reikalingą nedelsiant pripažinti Ukrainos nepriklausomybę paskatino prezidento fiasco su Baltijos valstybių pripažinimu, sukėlęs jam priešišką Amerikos lietuvių tarpe, neseniai rašė *The New York Times*; o politiniai komentatoriai ir Dick Thornburgh pralaimėjimą Pennsylvanijos senatoriaus rinkimuose aiškino Rytų Europos kilmės balsuotojų persvara Pennsylvanijoje, „baudžiant“ Bush'o administracijos pareigūną už tos administracijos drungną paramą Baltijos valstybių nepriklausomybei).

Klystume, sutikę su kai kuriais balsais mūsų tapre, skelbiančiais, kad su Lietuvos nepriklausomybe išeivijos tiesioginis darbas pasibaigė. Mūsų — išeivių — darbas niekada nesibaigs. Kaip iki šiol, taip ir toliau, mums privalu bus liudyti mūsų tėvynės reikalą savo aplinkai, nuolat kurti ir žadinti jai pasaulio pagarbą ir palankumą — kaip jų vertai žmonių bendruomenei. Tam nepaakenks ir apeliavimas į kitataučių sąžinę: kodėl mūsų žmonės turėjo mirti Vilniaus gatvėse, Medininkų muitinės trobelėje, kai Sovietų Sąjungos dienos vis tiek jau buvo suskaičiuotos?

Dar kartą Chicago'o ir apylinkių lietuviai galėtų pasistengti ateinančią savaitę parašyti po laišką *Chicago Tribune*. Jeigu laikraštis guas bent 10, dar geriau 20, o gal ir daugiau laiškų, Sausio tryliktosios progą, galima būti beveik tikriems, jog vieną iš jų išspausdins. Tokia gana maža užduotis galėtų mums būti kiekvieno iš mūsų asmeniškų Sausio tryliktosios paminėjimu. Prieš metus pergyvenę tą siaubą, ištikusį mus visus, ir naktį, krintančią ant Lietuvos, atlyginti už jį neriklausomybės šviesa ir džiaugsmu vasarai atėjus — šio sausio pradžioje pagerbtume tuos septyniolika žuvusių ir šimtus sužeistųjų bent šiuo mažu gestu, kuris liudytų ir kitiems mūsų žmonių sumokėtą kraujo kainą už dabartinę visos buvusios imperijos žmonių laisvę.

(a. II.)

Giedrė Montvilienė

„Americana“

„Maya likimas“